

Podklady pro online výuku: SPkK02 Logopedie 2

Datum: 15. ledna 2021, 8:00

Téma: Symptomatické poruchy řeči

Symptomatické poruchy řeči u osob s mentálním postižením. Logopedická intervence u dětí s mentálním postižením.

Symptomatické poruchy řeči u dětí s tělesným postižením.

Specifika logopedické intervence u dětí s těžkým zrakovým postižením.

Text je součástí elektronické publikace Komunikační a simulační techniky logopedické (<https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1637>)

Uvedte faktory, které se podílí na řečovém a jazykovém vývoji:

endogenní faktory	exogenní faktory

Symptomatické poruchy řeči

- takové formy NKS, které provází jiné dominantní postižení, nemoc, či poruchu (Lechta, 2011).

Symptomatické poruchy řeči Lechta (2011) klasifikuje dle dominantního postižení:

- SPŘ u osob s poruchami hybnosti
- SPŘ u osob s mentálním postižením
- SPŘ u osob se smyslovým postižením
- SPŘ u osob s kombinovaným postižením
- SPŘ u osob se specifickými poruchami učení

Sekundární poruchy komunikace **u osob s mozkovou obrnou** jsou charakteristické mimo jiné těmito projevy:

- narušený vývoj řeči
- dysartrie (anartrie)
- neplynulost projevu
- narušené koverbální chování
- dysfagie
- hypersalivace
- možné omezení lexikální složky na základě deficitu zkušeností

Příklad komplexního přístupu k žákyni s mozkovou obrnou (Kopečný In Zezulková, 2017):
Dívce s pravostrannou dyskinetickou spastickou formou mozkové obrny byla diagnostikována expresivní vývojová porucha řeči – dysartrie a dysfagie. Dívka se pohybuje prostřednictvím elektrického vozíku s ovládáním jednou rukou, při osobní hygieně a veškerých denních činnostech využívá podpory ostatních, stupeň závislosti hodnotí rodiče jako velmi vysoký. V edukačním procesu se u dívky neobjevují žádné zásadní obtíže se zvládnutím učiva, ani v procesu začlenění do kolektivu.

Nejvýrazněji je komunikační schopnost narušena v oblasti foneticko-fonologické. V lexikálně-sémantické a morfologicko-syntaktické jazykové rovině se neobjevují žádné obtíže. Aktivní i pasivní slovní zásoba odpovídá úrovni vrstevníků, porozumění řeči je rovněž zachováno. Komunikace plní svoji pragmatickou funkci, žákyně se spolužáky i pedagogy spontánně iniciuje komunikační situace a rovněž na ně pohotově reaguje.

Na prvním stupni základní školy dívka navštěvovala pohybovou terapii, fyzioterapii, docházela na hipoterapii, poskytována jí byla rovněž logopedická intervence (od čtyř let věku). Stanoveným terapeutickým cílem logopedické intervence bylo především směřovat ke srozumitelnosti řečového projevu, rozvíjet výslovnost obtížně artikulovaných hlásek. Logopedka uplatňuje cvičení pro rozvoj a stimulaci mimického svalstva a svalů artikulačních orgánů. S ohledem na individuální potřeby žákyně byl pro vzdělávání zvolen laptop a speciálně upravená klávesnice.

Dysartrie

- narušení ČLÁNKOVÁNÍ řeči (z řec. *arthros* – článek)
- porucha motorické realizace řeči jako celku na podkladě organického poškození CNS
- anartrie – neschopnost artikulace = verbální komunikace

Jaké mohou být příčiny vzniku?

Logopedické vyšetření

- analýza motorických funkcí artikulačních orgánů
- analýza respirace, fonace, artikulace, rezonance, prozodických faktorů
- vyšetření expresivní i receptivní složky řeči a jazyka

Zásady pro rozvoj hybnosti a řeči (F. Kábele, I. Lesný):

1. z. vývojovosti
2. z. reflexnosti
3. z. komplexnosti
4. z. rytmizace
5. z. kolektivnosti
6. z. individuálního přístupu

kortikální (korová)	pyramidová	extrapyramidová	bulbární	cerebelární
<ul style="list-style-type: none"> • spastický charakter • iterace (opakování první slabiky slova) • přídavné mlaskavé zvuky 	<ul style="list-style-type: none"> • spastická obrna svalstva mluvidel • „spastický pláč a smích“ • zvýšený tonus • hypernazalita • hypomimie nebo amimie 	<ul style="list-style-type: none"> • zasažena bazální ganglia • Hypertonická: • poruchy hrudního dýchání • hypernazalita • Hypotonická: • u PN • narušené dýchání • vyrážená artikulace některých hlásek • dysprozodie 	<ul style="list-style-type: none"> • porucha typu chabé obrny • při bilaterálním poškození porušeny i archaické funkce – polykání, žvýkání • dysfonie až afonie • hypernazalita • „hot potato speech“ 	<ul style="list-style-type: none"> • problémy s regulací síly, rychlosti, načasováním a řízením volných pohybů • artikulace hlásek nepřesná, prodlužování hlásek • hezitace v řeči (=nerozhodnost, váhání, pozastavování)

Sekundární poruchy komunikace u osob s mentálním postižením jsou charakteristické přítomným opožděním řečového vývoje. Oblasti vývoje nemusí být stimulovány stejným způsobem, navíc se mohou přidružovat smyslová postižení, či další deficity v oblasti vizuálního, auditivního, taktilního či kinestetického vnímání, které znesnadňují zpracování informací a mohou měnit procesy získávání zkušeností a učení (Wilken, 2010).

Příklad žákyně 9. ročníku základní školy speciální:

Vyjadřovací schopnosti odpovídají stupni postižení, jehož dopady se odráží ve všech jazykových rovinách. Řečový projev dívky je překotný, objevuje se zrychlené tempo s obtížnou srozumitelností a výrazně narušenou artikulací. V morfológico-syntaktické rovině se objevuje častý výskyt dysgramatismů, chybný větný slovosled, produkce převážně vět jednoduchých. Obtíže se objevují rovněž v oblasti jemné motoriky, grafomotoriky a oromotoriky. Slovní zásoba žákyně je značně omezená, opoždění se manifestuje také v praktických činnostech. Výrazné deficity ve slovní zásobě se vyskytují zejména v méně známých situacích vyžadujících pohotovost reakcí. Řečová výchova se soustředí zejména na oblast řešení konfliktů. Žákyně je sice bez výraznějších obtíží schopna formulovat svůj problém, potíže jí však činí vyslechnutí druhé osoby, schopnost reagovat na vysvětlení, akceptace omluvy. Žákyně často komunikačnímu partnerovi přestane naslouchat, objevuje se emoční nestabilita a potřeba opory ze strany blízké osoby (Chrpová, 2014).

Na základě výše uvedeného příkladu i vlastních zkušeností popište možné projevy u osob s mentálním postižením v jazykových rovinách.

Rozvoj slovní zásoby u osob s mentálním postižením

Za účelem rozvoje slovní zásoby u osob s mentálním postižením lze mimo jiné doporučit tyto aktivity:

- pojmenovávání předmětů;
- popis obrázků;
- přiřazení obrázku ke grafické podobě slova;
- kategorizování obrázků podle vlastností;
- komentování a pojmenovávání činností;
- vyprávění krátkých příběhů s rozšiřováním komentářů vlastností zvířat či předmětů;
- hledání souvislostí;
- tvorba nadřazených pojmů formou hry (Kutálková, 2002, Solovská, 2013).

Sekundární poruchy komunikace u osob se zrakovým postižením se projevují ve vývoji formální i obsahové stránky řeči a jazyka.

Charakterizujte dopad zrakového postižení na vývoj komunikační schopnosti:

formální stránka	obsahová stránka

U osob se zrakovým postižením se mohou ve srovnání s osobami bez zrakového postižení lišit obsahová specifika utváření pojmů, která jsou charakteristická především zpomalením vývoje obsahové stránky.

Uvedte, proč se u některých žáků s nevidomostí může objevit bohatší slovní zásoba než žáků bez zrakového postižení (Lechta, 2011).

Charakterizujte projevy osob se zrakovým postižením v pragmatické jazykové rovině, především se zřetelem k neverbální komunikaci:

Doporučená literatura a další zdroje:

- Chrsová, D. (2014). Rozvoj pragmatické jazykové roviny u žáků základní školy speciální. Brno: Masarykova univerzita. Diplomová práce. Vedoucí Petr Kopečný.
- Kopečný, P. (2017). Komplexní přístup k rozvoji komunikační schopnosti žákyň a žáků s tělesným a kombinovaným postižením. In Zezulková, E.. Vybrané otázky logopedické teorie a praxe. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity.
- Kutálková, D. (2002). Logopedická prevence. Praha: Portál.
- Lechta, V. (2011). Symptomatické poruchy řeči u dětí. Praha: Portál.
- Solovská, V. (2013). Rozvoj dovedností dospělých lidí s mentálním postižením. Praha: Portál.
- Wilken, E. et al. (2010). Unterstützte Kommunikation: eine Einführung in Theorie und Praxis. Stuttgart: Kohlhammer.